

Foto VESNA LALIĆ

PRAISTORIJSKE MAJKE su moja inspiracija

Dr Sofija Stefanović (42), profesorka na Odeljenju za arheologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, istražuje kako su se u neolitu porađale žene na Balkanu i kako su u teškim uslovima negovale svoje bebe

Navikli smo da na naslovnim stranama čitamo vesti o estradnim zvezdama, političarima i glumcima. A onda se desilo nešto sasvim neuobičajeno. Glavna zvezda srpske medijske scene postala je mlada naučnica, antropolog Sofija Stefanović (42), i njen tim iz Laboratorije za bioarheologiju pri Odeljenju za arheo-

logiju Filozofskog fakulteta u Beogradu. Ali ništa se, naravno, ne dešava slučajno. Sofiji i njenom timu prvo se poklonio Evropski istraživački savet kada je odlučio da finansira njihov projekat „Rođenje“ (Birth), koji se bavi porođajima, majkama i bebama u praistoriji, u periodu neolita, od 10.000. do 5.000. godine pre nove ere na Balkanu.

– Prvi put je materinstvo tema naučnog projekta. Kad sam počela da studiram arheologiju, shvatila sam da se naučnici uopšte ne bave majkama i decom, kao da ne postoji njihov doprinos opstanku čovečanstva. To jeste neka vrsta naučne nepravde prema materinstvu, koja će bar malo biti ispravljena projektom „Rođenje“ – kaže Sofija Stefanović.

Utvrđićemo šta su jele žene u neolitu. To je važno za ishranu savremenih žena jer hrana utiče na plodnost

SVE RADIM STRPLJIVO

Sofija je rođena u Kikindi. Banatska ravnica naučila ju je da sve radi polako i strpljivo, te i danas veruje da „ko lakše ide, taj brže stigne“. Najranije detinjstvo pamti po porodičnoj slozi, igranju i čestim i bajkovitim izletima.

– Roditelji su nas tri sestre često vodili na izlete do Đuričinog grada nadomak Kikinde, gde je moja najstarija sestra Jelka, sada ugledni ginekolog, organizovala „arheološka iskopavanja“, potragu za parčicama stare keramike, koje je bilo u izobilju. Ona je nama, mlađoj deci, stalno pričala priče o praistoriji, a glavni junaci tih priča bile su praistorijske mame i njihova deca.

U detinjstvu je, osim što je zavolela prošlost, dobila i najvažnije lekcije o ljubavi, napredovanju i hrabrosti.

– Od tata Bubeta naučila sam da se svi ljudi mogu voleti i da se svakom može sve oprostiti. Od mame, koju, budući da je baka devetoro unučića, svi zovemo nana, naučila sam da uvek možemo biti bolji nego što smo sada. Moja srednja sestra Branislava, ugledni dermatolog, najhrabriji deo moje porodice, pokazala mi je da ne postoji nerešiv životni problem.

Nakon prvih sedam kikindskih godina Sofija se sa porodicom seli u Novi Sad.

– Još u osnovnoj školi, tokom čeprkanja zemlje u našoj bašti, otkrila sam jedan novčić iz 1784. godine. To je bilo ne-

verovatno uzbudljivo otkriće koje je u meni probudilo želju da istražujem drevna vremena.

ZUBI OTKRIVAJU TRUDNOĆU

Najznačajniji uticaj na Sofijin životni put imala je čuvena Karlovačka gimnazija, koju upisuje 1988. godine. Na smeru klasične filologije učila je starogrčki i latinski sa velikom strašću, čak je s drugarima pokušavala da stihove Džonija Štulića prepeva na latinski.

– Nastavnici su nas učili da sve preispitujemo i da hrabro iznosimo svoje stavove. To je presudno uticalo na mene da kritički razmišljam o onome što piše u knjigama, ma koliko je opšteprihvaćeno.

U svet nauke zakoračila je 1989. godine, kada je otišla u Petnicu na seminar arheologije. Nakon toga niko iz njenog okruženja nije bio iznenađen kad je upisala arheologiju na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Pošto su je ljudi uvek zanimali više nego predmeti, fizička antropologija postaje njen omiljeni predmet.

– Analiza skeleta pruža nam dragocene informacije o prošlosti, a danas je moguće zaviriti i u drevnu DNK, analizirati čime su se ljudi hranili, kojim su se aktivnostima bavili...

Sofija i njen tim planiraju da istraže koliko je puta u toku svog života žena u neolitu bila trudna. Svaka godina života ostavlja po jednu liniju unutar zuba, dok su u mesecima trudnoće te linije deformisane, verovatno usled manjka kalcijuma.

– Na osnovu broja i razmaka tih linija kod pojedinačnih skeleta moći će da se utvrdi koliko trudnoća su žene imale i u kojim godinama života.

Sofija je magistrirala i doktorirala u oblasti fizičke antropologije, usavršavala se na univerzitetima u Hajdelbergu i Kembridžu. I dalje svakodnevno uči.

– Ne možete biti naučnik, a da prestanete da učite. Među mojim prijateljima ima i nekoliko filozofa koji su

me uputili na važne mislioce poput Henrija Bergsona, čija filozofija je postala i filozofija projekta „Rođenje“. On me je ohrabrio da kažem da savremena nauka ne poseduje dokaze o stvarnom broju dece koju su rađale praistorijske mame.

Sofija je profesor na Odeljenju za arheologiju, gde predaje fizičku antropologiju. Veoma je ponosna na veliki broj studenata kojima je bila mentor, od kojih su neki doktorirali i postali vrhunski stručnjaci.

– Projekat „Rođenje“ stavio nas je na naučnu mapu Evrope. To je velika odgovornost, ali i velika inspiraciju za čitav tim.

NE BOJIM SE STRMOG PUTA

Veruje da će ona i njen tim otkriti kako je moguće da su ljudi, uprkos teškom i rizičnom porođaju žena, uspeli da dožive demografski rast još u praistoriji.

– Ali ono čemu me je projekat „Rođenje“ već naučio jeste da, ako strpljivo radimo ono što volimo, sva vrata će se pred nama otvoriti.

Za Sofiju je materinstvo najlepša stvar na svetu. Mama je osmogodišnjeg Andrije, koji je svemu dao smisao. Volela bi da ga nauči onome čemu je nju naučila njena porodica.

– Važno je da voli druge ljude, da oprost i da bude hrabar. To je sasvim dovoljno da čovek bude srećan i da ide svojim putem bez obzira na to koliko je taj put neprohodan ili strm. • VIOLETA NEDELJKOVIĆ

**Svaka godina
života ostavlja
po jednu liniju
unutar zuba,
a u mesecima
trudnoće
te linije su
deformisane**